

LBRIS

We know
books

Pensamento sinfónico

Copyright © 2025 Vítor J. Rodrigues

Copyright © 2025 Editura For You

Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparțin Editurii For You.

Reproducerea integrală sau parțială,

sub orice formă, a textului din această carte este posibilă

numai cu acordul prealabil al Editurii For You.

Redactare: Ana-Maria Datcu

Design copertă: Răzvan Mera

Tehnoredactare: Stelian Bigan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

RODRIGUES, VÍTOR JOSÉ

Gândirea simfonică: sentimentul de apartenență ca soluție

la provocările din prezent / dr. Vítor José Rodrigues;

trad. din lb. portugheză de Iuliana Leonti. - București: For You, 2026

ISBN 978-606-639-802-2

I. Leonti, Iuliana (trad.)

159.9

DR. VÍTOR JOSÉ RODRIGUES

Gândirea simfonică

Sentimentul de apartenență
ca soluție la provocările din prezent

Traducere din limba portugheză
de Iuliana Leonti

Editura For You

Cuprins

Înainte să începem... / 7

Introducere și prezentare / 9

Capitolul 1 / **Gândirea simfonică** / 17

Capitolul 2 / **Primele urmări ale gândirii simfonice** / 24

Capitolul 3 / **Câteva idei și aplicații simfonice** / 30

Capitolul 4 / **Gândirea simfonică
despre locuri și mediu** / 107

Capitolul 5 / **Interviuri cu compozitori și comentarii** / 118

Capitolul 6 / **Concertul extins** / 154

Capitolul 7 / **Utopia simfonică** / 170

Epilog / **Concertul planetar** / 179

Înainte să începem...

În primul capitol al fantasticei opere a lui J.R.R. Tolkien *Silmarillion* găsim acest pasaj:

Atunci vocile Ainurilor, ca îngânate de harpe și lăute, de cimpoaie și trompete, de viole și orgi și asemenea unor coruri nesfârșite ce-și însoțeau cântarea cu vorbe, au început să potrivească tema lui Ilúvatar într-o muzică măreață. Și un sunet se ridică din melodii infinite împletite într-o armonie ce a pierit din auz, răspândindu-se în străfunduri și în înalturi, potopind locurile de sălășluire ale lui Ilúvatar. Iar muzica și ecoul ei s-au revărsat în Neant, care n-a mai fost neant.

De atunci, Ainurii nu au mai compus niciodată o muzică precum aceasta, deși se zvonește că alta încă și mai măreață va fi înfățișată dinaintea lui Ilúvatar de către corurile Ainurilor și ale Copiilor lui Ilúvatar după ce zilele se vor sfârși. Abia atunci va fi cântată muzica lui Ilúvatar așa cum se cuvine și va prinde viață în clipa în care i se va da glas, căci abia atunci toți se vor dumiri pe deplin ce voise el de la fiecare în parte și fiecare va ști ce gândesc ceilalți, iar Ilúvatar va dărui gândurilor lor focul tainic, căci pe placul lui va fi ce va auzi.

Capitolul 1

Gândirea simfonică

Voi începe cu ceva de bază, dar absolut necesar: definirea unor concepte. De fapt, acest lucru va fi foarte ușor: toate sunt bine cunoscute, doar că nu le folosim așa cum ar trebui...

Simfonie (Wikipedia, 2018)

Simfonia este o compoziție muzicală extinsă din muzica clasică occidentală, realizată cel mai adesea de compozitori pentru orchestră. Deși termenul a avut mai multe semnificații de la originea sa, în Grecia antică, până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, cuvântul a căpătat semnificația folosită în mod obișnuit astăzi: *lucrare compusă de obicei din mai multe secțiuni sau mișcări distincte, adesea 4, cu prima mișcare în formă de sonată.*

Simfoniile sunt scrise pentru instrumente cu coarde (vi-oară, violă, violoncel și contrabas), instrumente de alamă, instrumente de suflat din lemn și instrumente de percuție, în total cu circa 30–100 de muzicieni. Simfoniile sunt notate într-o partitură muzicală care conține toate părțile

instrumentale. Muzicienii din orchestră interpretează părți care conțin doar muzica notată pentru propriul instrument. Un număr mic de simfonii conțin și părți vocale (de exemplu, *Simfonia a IX-a*, de Beethoven).

Același articol din Wikipedia menționează ceva extrem de important: simfonia este asociată și cu armonia. Pentru grecii antici și gândirea muzicală medievală, aceasta însemna consonanță. Apoi, în jurul secolelor al XVI-lea și al XVII-lea, a ajuns să însemne mai ales „a suna împreună”. Aș adăuga: a suna *împreună în consonanță și armonie*.

Mai mult, după orchestre mici și un număr redus de instrumente și muzicieni, la sfârșitul secolului al XVIII-lea simfoniile au început să fie interpretate de orchestre mai mari. La acea vreme, simfoniile aveau în esență forma celebră în 4 părți pe care toți o cunoaștem: (1) sonată sau allegro de deschidere, (2) mișcare lentă, precum adagio, (3) menuet sau scherzo cu trio și (4) allegro, rondo sau sonată.

Desigur, aceasta nu era o regulă rigidă și erau posibile modificări în ordinea părților. Apoi, odată cu compozitori precum Beethoven, la începutul secolului al XIX-lea, simfoniile au devenit monumentale, iar orchestrele care le interpretau au devenit și ele mari și impunătoare, incluzând uneori coruri numeroase.

Orchestra (Wikipedia, 2018)

Orchestra [...] este un ansamblu instrumental extins tipic pentru muzica clasică. Ea combină instrumente din

diferite familii, inclusiv instrumente cu coarde și arcuș, precum vioară, violă, violoncel și contrabas, precum și instrumente de alamă, instrumente de suflat din lemn și instrumente de percuție, fiecare grupate în secțiuni. Alte instrumente, precum pianul și celesta, apar uneori într-o a cincea secțiune de clape sau pot fi utilizate separat, precum harpa de concert și, pentru interpretarea unor compoziții moderne, instrumentele electronice. [...]

Orchestra de dimensiuni normale este denumită uneori „orchestră simfonică” sau „orchestră filarmonică”. Numărul de muzicieni utilizați într-un anumit spectacol variază de la 70 la peste 100, în funcție de lucrarea interpretată și de dimensiunea sălii.

Etimologic, cuvântul „armonie” provine din greacă și înseamnă „ansamblu”, „acord”, „concordanță”. Aparent, experții nu sunt în măsură să ne spună dacă pentru grecii antici acesta implica deja sunetul combinat al notelor simultane. Totuși, mai târziu a devenit evident că ideea principală este ca diferitele note și combinații ale lor să sune în mod plăcut, frumos, „armonios” atât pentru ascultători, cât și pentru muzicieni. Pentru mulți oameni, ca și pentru mine, armonia este opusul haosului și are conotații legate de cosmos sau de întregul organizat în care părțile sunt coordonate ori conectate într-un mod care are sens sau care implică un caracter sistematic. Aș spune că implică informații care organizează întregul într-un mod care tinde să fie perceput ca *eleganță, frumusețe, fluiditate și integrare*. Armonia nu implică absența disonanței sau a

conflictului, ci presupune mai degrabă integrarea părților, în care chiar și conflictul este soluționat în mod coordonat.

Acum... De ce sunt atât de interesat de simfonii și orchestre, în afară de faptul că ele reprezintă cea mai renumită, influentă și frumoasă expresie a muzicii clasice?

Totul se reduce la următorul aspect: orchestrele de muzicieni se reunesc pentru a interpreta partituri muzicale, cântând împreună aceeași piesă muzicală (simfonie), în care fiecare dintre ei joacă un rol foarte important. Ei colaborează în slujba frumuseții, armoniei și consonanței. Acest lucru le permite să construiască o piesă muzicală care se desfășoară maiestuos în timp și rezonază în spațiu.

Felul lor special de colaborare prin ascultarea reciprocă în timp ce cântă și transformarea în mod intenționat a părților într-un întreg mai extins reprezintă pentru mine exemplul minunat al modului de gândire pe care îl numesc „gândire simfonică“. Acesta, la rândul său, înseamnă un mod de gândire colaborativ în care folosim analogia orchestrei ca ghid pentru starea de spirit, stilul de viață și comportamentul nostru social. Ne ghidează spre ecologie, atât în sens social și psihologic, cât și în sens natural. Ne ghidează spre un model de etică, economie și politică.

Gândirea simfonică implică faptul că alegem în mod deliberat să facem parte din ansamblul uman dinamic. Așa cum Whitman a exprimat-o atât de elegant, „piesa dominantă continuă și poate vei contribui și tu cu un vers“. Totodată, aceasta implică faptul că devenim tot mai conștienți de acest ansamblu, la fel cum muzicienii buni se antrenează să facă parte din orchestră cu conștiență deplină și deliberată în timp ce cântă. În plus, membrii orchestrei evită să cânte prea tare sau prea

încet, încercând să se adapteze și să-și insereze contribuția în simfonii. Ei doresc să creeze împreună o piesă muzicală armonioasă și fac tot posibilul să evite dezacordul, întrucât simt că muzica pe care o produc este la fel de mult a lor cât și a întregii orchestre. De obicei, se pregătesc să cânte sau interpretează pentru un public numeros. Astfel, ei știu că efortul lor le aduce multor oameni beneficii care cresc pe măsură ce ajung cu adevărat la armonie și consonanță.

Muzicienii din orchestră nu cântă în opoziție sau în competiție întrucât vor sabota armonia generală, însuși motivul pentru care s-au reunit. Ei trebuie să cânte în complementaritate, să se asculte reciproc și să contribuie cu unicitatea lor la ansamblu. *În domeniul muzicii orchestrale, competiția nu este altceva decât o notă disonantă. Efortul devine urătenie muzicală. Egoismul devine surditate.*

Este destul de ușor să înțelegem cum toate acestea reprezintă un model pentru felul în care ne vedem în societate: decidem să contribuim armonios și să facem tot ce suntem în stare individual în slujba frumuseții globale și echilibrului social. Decidem să evităm notele prea înalte sau prea joase când contribuim la fiecare grup social. Decidem să căutăm „partituri viabile din punct de vedere social“, ceea ce înseamnă că vrem să găsim proiecte care merită „interpretate“ împreună și care aduc frumusețe și armonie sub forma justiției sociale, echilibrului și fericirii. Gândim simfonic folosind sentimentele de frumusețe, consonanță și plăcerea de a construi ceva împreună ca ghiduri generale pentru comportamentul și mentalitatea corecte.

În mod similar, acceptăm că pentru a compune simfonii trebuie să îmbrățișăm și să reunim o mare varietate de sunete,

tonuri, intensități și stiluri de interpretare, ritmuri, acorduri muzicale și intervale. Acceptăm că există gusturi muzicale diferite, dar și stiluri diferite. Acceptăm totodată că fiecare piesă muzicală are început și sfârșit, permițând existența altor piese. Apreciem frumusețea începuturilor și finalurilor și tăcerea binecuvântată care rămâne în atmosferă după interpretarea unei piese minunate. Ne bucurăm de muzică și de tăcere. Îi respectăm pe alți muzicieni și apreciem cât de multe instrumente și stiluri sunt necesare pentru ca orchestra să existe și să interpreteze simfonia împreună. Suntem curioși să descoperim sunete, instrumente și partituri noi, precum și multitudinea de culori muzicale pe care acestea le aduc pentru a îmbogăți peisajul muzical.

Astfel, în muzică nu există loc pentru rasism: știm că sunetele exotice diferite, tonurile, ritmurile, melodiile și stilurile noi nu fac decât să îmbogățească domeniile muzicii, extinzându-le fără a diminua ceea ce avem deja. Știm că fiecare nouă piesă muzicală creată nu le diminuează pe cele anterioare și chiar se multiplică spre a fi interpretată în mai multe locuri, pentru un număr mare de oameni, fără a pierde nimic.

Aceasta este bogăția extraordinară a culturii, potrivit prietenei mele Sandra Gonçalves: operele de artă pot fi duplicate, multiplicare în copii și expoziții, aducând-le astfel influența lor voioasă multor oameni fără a-și pierde caracterul unic. *Mona Lisa*, adesea reprodusă, rămâne aceeași *Mona Lisa*, păstrând același mister și aceeași frumusețe specială. Când le oferim altora arta în acest fel, lucrăm în lumea culturală unde bunurile împărtășite nu se pierd, ci se multiplică.

Așadar, există o mare diferență între bunurile culturale și bunurile materiale limitate: dacă am 10 mere și le dau altora,

ele dispar din mâinile mele și ajung în altă parte. Dacă le păstrez doar pentru mine, alții sunt privați de ele. Totuși, dacă am, de exemplu, o fotografie frumoasă, mă pot bucura de ea; dar, pe măsură ce multiplic copiii, o păstrez în continuare pentru mine și mulți alții împărtășesc bucuria și se hrănesc cu frumusețea care emană din ea.

Capitolul 2

Primele urmări ale gândirii simfonice

Constructorii de catedrale au participat la un efort colectiv de construcție cu scop foarte nobil. O catedrală nu a fost niciodată concepută ca să servească unui singur om sau câtorva, ci unui colectiv extins, timp de secole sau poate milenii, inspirând admirație, sentimente spirituale, ecoul cântărilor și multe alte minuni. Totuși, mulți nu vedeau niciodată rezultatul dedicării lor. Totul avea legătură cu participarea, unitatea și împărtășirea idealurilor. A face ceea ce trebuie.

Paradoxal, această concluzie îndepărtată a operei arhitecturale, această Țară Sfântă adesea de neatins, făcea ca fiecare moment să fie complet în sine: era vorba despre a face parte din ceva mareț, nu despre a lua în stăpânire sau a obține vreo recompensă ori glorie. Numeroși arhitecți planificau și nu vedeau niciodată realizarea; numeroși meșteri sculptau piese minunate sau simple pietre fără să contemple vreodată catedrala strălucitoare terminată.¹ Apoi, cei care aparțineau generației

¹ Un bun exemplu este „Il Duomo“ („Domul“), celebra catedrală din Milano. Construcția sa a început în 1386 și a durat 5 secole. În prezent, încă

care vor avea totul gata știau că acea clădire imensă era produsul unui efort colectiv enorm, care se întindea în timp și spațiu. Era ușor să găsești urmele pietrarilor din trecut, strămoșii care au făcut posibilă construcția. Datoria lor față de generațiile de constructori era evidentă.

Toate acestea sunt în contrast puternic cu obiceiurile moderne și cu ideologia încorporată în obiceiurile consumeriste: fă repede, ia cât poți pentru tine, mănâncă și bea repede, îmbracă-te repede, schimbă-ți constant aspectul superficial, gândește repede, simte repede. Nu sugerez că nu beneficiem de avantajele societății extrem de dinamice, ci doar că pare că am pierdut unele obiceiuri foarte sănătoase din trecutul glorios.

Din fericire, avem încă ocazia să combinăm posibilitățile moderne cu această înțelepciune străveche de a găsi sens profund în prezența în lume și în mișcarea noastră: este vorba despre a face parte din lucruri mărețe și a lucra împreună cu alți oameni pentru atingerea obiectivelor nobile. Este vorba despre a acționa și a construi pe o bază etică profundă către un ideal foarte înalt care dă sens fiecărui moment, fiecărei mișcări, fiecărui efort. Ceea ce înseamnă că ne organizează existența. Nu contează dacă ajungem sau nu la destinație: călătoria într-o direcție care ni se pare corectă face ca fiecare moment să fie plăcut și plin de sens.

Gândirea simfonică va adăuga la aceasta câteva devize generale cu implicații puternice: dacă vrem să găsim criterii

se efectuează unele lucrări minore. Interiorul său găzduiește până la 40 000 de persoane. El include 3 400 de statui, dintre care 135 se află în vârful celor 135 de turle ale catedralei. <https://en.wikiarquitectura.com/building/duomo-di-milano/>.

adekvate pentru a stabili cât de bune și productive sunt activitățile noastre și efectele lor, atât în lumea fizică, cât și în cea psihologică și socială, apelăm la câteva linii directoare bazate pe ceea ce simțim și pe ceea ce îi prezentăm peisajului nostru cognitiv. În general, mișcările noastre mentale și corporale vor fi *în acord* cu valori generale extinse precum Adevărul, Dreptatea, Iubirea, Echitatea sau Înțelepciunea. Ele ne vor oferi sentimentul de armonie cu societatea în ansamblu. Ne vor aduce în starea de echilibru cognitiv.

Gândurile noastre ne vor conduce la concluzia că un lucru este corect pentru că *este* iubitor, adevărat, echitabil, dar și pentru că se potrivește *bine în echilibru* cu drepturile, aspirațiile, gândurile și obiectivele altor oameni. Nu tulbură și nu aduce urătenie în arena socială, ci contribuie la frumusețe și echilibru. Îi ajută pe toți oamenii să aibă voce și contribuție legitime în Marele Concert al Societății.

Gândirea simfonică implică alegerea deliberată a *stilului de viață muzical*. Aceasta înseamnă căutarea armoniei și frumuseții în sentimente, gânduri și acțiuni, jucarea rolului nostru în lume în mod foarte conștient, armonizându-l cu rolul jucat de alte ființe. Înseamnă încercarea de a fi acordat la marile demersuri, idei și valori, în loc să facem să răsunе note individuale care se pot dovedi prea puternice, prea stridente sau prea disonante. Să urmărim partitura muzicală a participării constructive la capodopera globală a evoluției umane. Să luăm foarte în serios ideea că este mai bine să nu jucăm decât rolul nostru implică distrugerea și lipsa de armonie a naturii, escaladarea conflictelor sociale, diminuarea cooperării și reducerea la tăcere a vocilor prețioase ale altor ființe umane.

La nivel emoțional, putem să cultivăm starea de *spirit simfonică*, adică dispoziția emoțională către armonie și armonizare, prin aprecierea numeroaselor tonuri și nuanțe ale contribuțiilor umane la întregul simetric. Această stare de spirit simfonică corespunde sentimentului exuberant al muzicienilor când fac parte dintr-o simfonie, realizând împreună frumusețea și genul de construcție minunată de care nu este în stare singur niciunul dintre ei. Acest lucru este foarte important. Trăim într-o societate tot mai interdependentă, în care nimic nu este posibil fără acțiunea grupurilor. Astfel, *contribuția globală devine o atitudine pe tot parcursul vieții*.

Gândirea simfonică este legată de modul în care rezonăm cu ansamblul tot mai cuprinzător în timp ce cântăm nota noastră mică, de modul în care devenim conștienți de câmpul de energie și informații prin care trecem de fiecare dată când mergem undeva sau de modul în care înțelegem că și ceilalți sunt jucători într-un vast joc al iubirii, chiar și atunci când nu deprindem cu adevărat regulile – sau cel puțin nu pe toate. Izolarea, separarea și egoismul tind să producă disonanță întrucât ne împiedică să facem parte din simfonia omenirii. Un muzician care este orb și surd la sunetele altor muzicieni sau unul care încearcă să „acopere” sunetele celorlalți va produce disonanță chiar și când este talentat. Devenind o sursă de dizarmonie, el va introduce și urătenia în peisajul muzical. Este păcat că facem acest lucru prea ușor când ne jucăm rolul uman în lume.

Ai observat că plasticul înseamnă disonanță? El nu produce vibrații profunde. Nu este genul de material pe care să îl folosim în vibrarea instrumentelor muzicale. Acest lucru sugerează direct modul în care acționăm în mediul înconjurător. Dar